Acc. No. 3278

ఆంధ్ర సంస్థానములు : సాహిత్యపోషణము

(సాహిత్య అకాడమీ బహుమతినందిన రచనము)

డా. తూమాటి దోణప్ప, ఎం.ఏ., పిఎచ్.డి.

పుంగనూరు

ప్రవేశిక

పడమటి పాళయములలో పుంగనూరు సంస్థానముకూడ ప్రాచీన చరిత్రము కలిగినది. ఇది నేఁటి చిత్తూరుమండలము లోనిది. వైశాల్యము 648 చ.మై. గ్రామములు 675. ఇందులో సర్వదుంబాల యీనాములు 28, జంగములకును బ్రాహ్మణులకును నీఁబడిన శ్రోత్రియములు 51, నౌకర్ పేష్ 15, అమర్ మక్తా (నిర్దిష్టమయిన పన్ను చెల్లించెడివి) 43, అమర్ చార్ పానే (రివెన్యూలో నూటికిరువదియైదువంతున శిస్తుగలవి) 96 చేరియున్నవి. 1858లో దత్తమండలముల సర్దుబాట్లలో పుంగనూరు సంస్థానము ఉత్తరార్కాడు జిల్లాకు మార్పఁబడినది. అంతకుపూర్వము విశాలమయిన కడప మండలములో నొక భాగముగా నుండినది. ఆ దరిమిలా జరిగిన జిల్లాల పునర్విభజనములో క్రొత్తగా రూపొందిన చిత్తూరుమండలము నందంతర్భాగమయినది. 1878లో ఈ సంస్థానము రాఁబడి రూ. 2,86,000 లు. సాలుసరి పేష్కషు 66 వేల పైఁబడి. 1938లో రాఁబడి రూ. 1,62,196 లు. పేష్కషు రూ. 91,169 లు.

సంస్థాన చరిత్రము

పుంగనూరు పాళయగాండ్ర పూర్వులు పదుమూడవ శతాబ్దినుండి యీ ప్రాంతమును పాలించుచుండిరఁట! ఆ పిమ్మట విజయనగర సామ్రాజ్యమునకు సామంతులుగా వ్యవహరించిరి. అక్కఱగలిగినపుడు ఆయిదువేల కాల్బలము నాయత్తపఱచిపంపు అమరనాయంకరము నిబంధనముమీఁద వీరికి మైసూరు సీమలోఁగూడ కొన్ని జాగీరు లుండినవి. వీరు వీరశైవలింగాయతులు. ఇంటి పేరు సుగుటూరివారు. 1642లో నీ సంస్థానాధీశులు బిజాపూరు సుల్తానుచే పదచ్యుతినొంది, పుంగనూరు పట్టణమునకు సమీపములోని ఆవులపల్లి ప్రాంతమునకు పాఱిపోయి తలదాఁచికొనిరి. పరిస్థితులు కొంత సర్దుకొనిన పిమ్మట పుంగనూరు పాలకులు హైదరాబాదుకుపోయి, నవాబునకు నజరానాలు సమర్పించి ఆవులపల్లి, పుంగనూరు సీమలను జాగీరులుగా సంపాదించిరి. ఇవి పూర్వము మదనపల్లి పాళయగాని యేలుబడిలోనివి. పుంగనూరు పాలకులు ఔరంగజేబు కాలమువరకు ఆఱువేలవరహాలు కప్పము చెల్లించుచుండిరి.

1713 దాఁక పుంగనూరు హైదరాబాదునకు సామంతరాజ్యముగానుండినది. కాని 1713లో కడప నవాబు అబ్దుల్ అలీఖాన్ పుంగనూరు పాలకుని

ఓడించి తనకే కప్పము కట్టునట్లు చేసెను. 32,000 వరహాలు కప్పమును, 2,000 అమరము సేనయును ఆయత్తపఱుచు షరతుమీఁద క్రొత్తపట్టా ప్రసాదింపఁబడినది. 1747లో ఈ సంస్థానాధిపతి కంధూరు, సదముసీమలు కూడ తన పూర్వపుఎస్టేటులోని భాగములుగావున వీనిపై కూడ తనకు హక్కుగలదని నిరూపించి కడప నవాబుల యనుమతిమీఁద వానిని తనసంస్థానమునఁ జేర్చికొనెను.

1755లో జరిగిన మరాఠీదండయాత్రలవలన పుంగనూరు సంస్థానాధిపత్యము పూర్వపాలకుల వశమునుండి తప్పిపోయినది. పాళయగాఁడును నతని సమీపజ్ఞాతులు చాలమందియును మరాఠీలతోడి పోరులో మరణించిరి. మరాఠీ సేనాని మాధవరావు క్రొత్తపాళయగానిని నియమించి 32,000 వరహాల కప్పము నేర్పాటుచేసెను. తరువాతి యిరువదేండ్లలో సంస్థానము చాలచేతులు మాఱినది. 1774లో హైదరాలీ పుంగనూరు నాక్రమించి యప్పటికప్పుడు 45 వేల వరహాల కప్పము వసూలుచేసి సాలీనా కప్పమును 30 వేలుగా నిర్ణయించెను. 1782లో జరిగిన వందవాసియుద్ధమున హైదరాలీ పక్షమున పోరాడి పుంగనూరు పాళయగాఁడు మరణించెను. ఆ పిమ్మట వెనుకటిపాళయగాని కొడుకు పట్టమునకువచ్చెను. కాని టిప్పుసుల్తాను కప్పము చెల్లింపలేదను సాకుపెట్టి 1787లో పాళయగానిని పదచ్యుతుని గావించెను. 1791 నాఁటి మైసూరుయుద్ధము సందర్భమున ఈ పాళయగాఁడు మరల జమీని పొందఁ గలిగెను. కప్పము సరిగా చెల్లనందున టిప్పుసుల్తాను 1795లో మరల పాళయగానిని తొలఁగించెను. మైసూరుయుద్ధసందర్భముగా నీ సంస్థానప్రభువులు కార్న్‌వాలీసునకు రవాణాసామగ్రిని ఆయత్తముచేసి సాయపడిరఁట. 1799లో టిప్పుసుల్తాను మరణించిన తరువాత సంస్థానపరిపాలనము మరల పాళయగానికి వచ్చి అఱువదివేల కప్పము ఖరారయినది.

కంఫిణీ హయాములో ఈ సంస్థానము బలము చాలవరకు క్షీణించినది. సొంతసేనల నుంచికొనుపద్ధతి రద్దయినది. 1808లో మూఁడేండ్లపాటు ఈ సంస్థానము కప్పులన కీఁబడినది. ఆ పిమ్మట 1825 దాఁక కడపమండలము కలెక్టరు ఆధిపత్యమున ఈ సంస్థానమున రైతువారీ విధాన మమలుచేయఁబడినది. 1825లో సంస్థానాధిపతి చేసిన విజ్ఞప్తిని పురస్కరించికొని కుంఫిణీవారు సంస్థానాధిపత్యమును నతనివరము గావించిరి. 1832లో సంస్థానాధీశ్వరుఁడు నిస్సంతుగా మరణించి నందున సంస్థానాధిపత్యము నిమిత్తము పెద్ద వివాదము పుట్టినది. పరిష్కారము కుదిరి, మరణించిన రాజాగారి సోదరులకు సంస్థానాధిపత్యము సంక్రమించినది. 1891లో శాశ్వతపుసన్న్ది సన్నదు ప్రసాదింపఁబడినది. 1879లో సంస్థానమును పాలించిన రాజా సుగుటూరు ఇమ్మడి శంకరరాయ యశోవంతబహద్దరును,వారి తరువాతి పాలకులు రాజా సుగుటూరు ఇమ్మడి

సాంబశివచిక్కరాయ యశోవంతబహద్దరును చాల ముఖ్యులు. ఇమ్మడి సాంబశివచిక్కరాయ యశోవంత బహద్దరు వారు సి. ఐ. ఇ. బిరుదాంకితులు. రాజా సుగుటూరు ఇమ్మడి వీరబసవచిక్కరాయ యశోవంతబహద్దరుజమీందారు వారు సంస్థాన పాలకులలో చివరివారు.

సాహిత్యపోషణము

సుగుటూరివారి పాలకవంశము చిత్తూరు, కోలారు, ముళబాగళు ప్రాంతములలో చాల ప్రసిద్ధమయినది. మైసూరు సీమలో వీరి శాసనములు చాలఁగలవు. ముళబాగళు ప్రాంతమునందలి సుగుటూరివారు కొంతకాలము మైసూరు ప్రభువులకు సామంతులుగా నుండిరి. వీరికి చిక్కరాయ బిరుదముండి నది. సుగుటూరి ముమ్మడి తిమ్మభూపతి (1614—1630) సంస్కృతాంధ్ర కర్ణాటములలో విద్వత్కవియఁట. శివదర్పణ రసికజనమనోరంజన కౌముదీ వ్యాఖ్యానము లితని గీర్వాణకృతులు. రాజేంద్రచోళచరిత్ర, కుమారార్జునీయము, సౌందరేశచరిత్ర వీరి తెలుఁగు రచనలు. శంకరసంహిత వీరి కన్నడ రచన యఁట. సుగుటూరి చిక్కరాయేంద్రుని కోరిక మేరకు బద్దెవీటి దత్తప్ప కవి 'గణితదీపిక' యను పద్యకావ్యము సంతరించెనఁట. ఈ చిక్కరాయప్రభువు పదునాఱవ శతాబ్ది ఉత్తరార్ధపు వాఁడఁట. దీని లిఖితప్రతి చెన్నపురి అడయారు గ్రంథాలయమునఁగలదు. దత్తప్పకవి తాను పుల్లయ్య మంత్రి పుత్రుఁడననియు '....ధాత్రిపై రాజులు సుగుటూరి చికరాయ మహేంద్రుఁడు గారవింప....' సమున్నతిగాంచిన వాఁడననియు చెప్పుకొనినాఁడు.

సుగుటూరివారికిని ముళబాగళు పాలకులకును పూర్వమునుండియు సంబంధబాంధవము లుండినట్లు తెలియుచున్నది. శివరహస్యఖండ కృతిపతియగు ముళబాగళు భూపతి యగ్రజయగు నంజాంబ యొక సుగుటూరి ముమ్మడి చిక్కరాయనిఁ బెండ్లియాడినది. శివరహస్యఖండము బాలసరస్వతి కోడూరువేంకటాచలకవి ప్రణీతము. అష్టాదశ పురాణములలో స్కాందము చాలపెద్దది. అందలి సనత్కుమారాది సంహితలలో శంకరసంహిత ద్వాదశఖండసహితము. ఈ పండ్రెండింటిలో శివరహస్యఖండము మొదటిది. ఇది సంభవ అసుర వీర మహేంద్ర యుద్ధ దేవ దక్ష ఉపదేశములను సప్తకాండసంయుతము. దీని యాంధ్రీకరణమే వేంకటాచలకవి రచనము.

వేంకటాచలకవి మాతులుఁడగు ఉరుటూరి వేంకటకృష్ణకవి రాఘవ యాదవ పాండవీయాది మహాప్రబంధనిర్మాతయై శ్లేషకవితాపితామహుఁడని ప్రఖ్యాతి వడసెనఁట.

ముళబాగళు పెదలింగన తనయయగు చెన్నమాంబను సుగుటూరి యిమ్మడి తిమ్మనృపాలుఁడు పరిణయమాడి తమ్మనృపాలుని కనెను. ఇతఁడు—

'ప్రకటారాతి విదార్యనర్గళభుజాప్రావీణ్య మింపార వా
రక నెంతే మధురాపురీ విభుని దర్పంబెల్ల వారించి భూ
రి కృపాణోద్ధతిచేత వేంకటపతి శ్రీ రాయసన్మాన్యుఁడై
చికరాయాఖ్య వహించె భాసుర జయశ్రీధుర్యుఁడై వేడుకన్.'

పుంగనూరు పాలకులకును మధురాగధ ప్రభువులకునుగల సంబంధము లింకను ముమ్ముందు నిర్ణీతముకావలసియున్నవి.

పుంగనూరు మాణిక్యస్వామి ముద్రగల పదములకు కర్తలెవరో విజ్ఞులు వివేచింపవలసియున్నది.

పుంగనూరు చివరి పాలకులయిన ఇమ్మడి వీరబసవచిక్కరాయ యశోవంతబహద్దరు జమీందారువారు ఆంధ్రసాహిత్యపోషకులు. పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగా రాంధ్రీకరించిన కంబరామాయణగ్రంథప్రచురణము నిమిత్తము భూరిగా విరాళము నొసంగిరి.

ఉపజీవ్య గ్రంథసూచి

1. బులుసు వేంకటరమణయ్య, ఆంధ్రకవిస ప్తశతి, పు. 93.

2. V. L. Sastri, Encyclopaedia of the Madras Presidency and the Adjacent States, pp. 468,469.

3. Imperial Gazetteer, Provincial Series, Madras, II, pp. 22, 23.

4. J. D. B. Gribble, A Manual of the District of Cuddapah in the Presidency of Madras, pp. 89, 90.

5. C. F. Brackenbury, Gazetteer of the Cuddapah District.

6. N. Venkata Rao, The Southern School in Telugu Literature, pp. 448–450.

7. M.A.M.P. Vol. II, pp. 294–301.